

УДК 658:631.11 :477.72:338.246.025.2(43)

**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ**

Л.А. Бахчиванжи

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: *малі підприємства, аграрний бізнес, державна підтримка, кредитування, фінансова підтримка*

Анотація. *Аналізується роль малих підприємств аграрного бізнесу в економіці аграрного сектору та ефективність діяльності фермерського господарства. Розглянуто сучасний механізм державної підтримки фермерських господарств (фінансова підтримка та кредитування), його дієвість та пріоритетні напрями удосконалення.*

Вступ. В результаті трансформаційних змін, що відбулися в аграрному секторі України протягом останнього десятиріччя, на базі колишніх колективних та переважної більшості державних підприємств утворені підприємства нових організаційно-правових форм. Метою даного процесу був пошук ефективно функціонуючого власника землі та ефективної форми господарювання в суспільному секторі. Втім, процес трансформації форм господарювання супроводжувався руйнацією матеріально-технічної бази, суттєвим зниженням ефективності

виробництва, згортанням або навіть знищенням трудомістких та високовитратних галузей, розвиток яких вимагає дотацій з боку держави. Сучасний економічний стан аграрних підприємств всіх форм господарювання вимагає пошуку шляхів залучення в галузь капіталу, нестача якого суттєво гальмує процес відтворення та підвищення ефективності виробництва, підвищення продуктивності (віддачі) наявних ресурсів. Актуальним науковим завданням є пошук шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств ринкового типу та забезпечення сталого розвитку аграрної економіки.

Загальновідомою є така особливість сільськогосподарського виробництва, як те, що галузь не може ефективно розвиватись без державної підтримки, механізм якої на даний час вимагає суттєвого удосконалення, особливо стосовно малих підприємств аграрного сектору, до яких належить більшість фермерських господарств.

Все вищезазначене обумовлює актуальність проведеного дослідження, результати якого викладені у даній статті.

Метою статті є комплексно висвітлити сучасний механізм державної підтримки малих підприємств аграрного сектору, зокрема, фермерських господарств, та окреслити пріоритетні і напрями його удосконалення. Дослідження здійснене у відповідності з планом науково-дослідної роботи за темою “Забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та формування конкурентоспроможності підприємств АПК” (№ державної реєстрації 0107U003949).

Інформаційною базою дослідження послужили нормативно-правові, законодавчі й інструктивні матеріали, що регулюють діяльність фермерських господарств та визначають механізм їх державної підтримки, дані Держкомстату України, Регіонального фонду державної підтримки фермерських господарств та інформація фінансової і статистичної звітності досліджуваного малого підприємства (фермерського господарства).

Аналіз останніх досліджень. Ринкові перетворення, які здійснюються протягом останніх років у системі агропромислового комплексу перебувають у центрі уваги провідних вчених економістів - аграрників. Окремим аспектам розвитку малого аграрного бізнесу в Україні та факторам його ефективного функціонування присвячені дослідження Азізова С.П., Андрійчука В.Г., Канінського П.К., Побережної Г.Р., Саблука П.Т., Сахацького М.П., Шкільова О.В., Юрчишина В.В. та багатьох інших вітчизняних вчених. В наукових публікаціях, присвячених зазначеним питанням, простежується увага до окресленого кола питань: на даний час досліджено ефективність функціонування та розвиток малих форм господарювання АПК [1, 2, 3]. В дослідженнях вітчизняних вчених останніх років вивчаються проблеми становлення, функціонування та ефективного розвитку фермерства як однієї з форм господарювання в процесі ринкових перетворень та їх державної підтримки [4, 5]. Зокрема відзначається, що активний розвиток фермерських господарств, як принципово нової для України соціально-економічної форми господарювання, об'єктивно зумовлений ринковими відносинами, але є тривалим і поступовим процесом. В науковій літературі виділяються окремі етапи в становленні фермерства в Україні та розглядається історичний аспект його державної підтримки.

В останніх публікаціях вітчизняних вчених відзначається, що фермерське господарство як суб'єкт малого аграрного бізнесу - своєрідна складно структу-

рована форма територіальної організації агропромислового виробництва, своєрідний тип сільського поселення, в якому органічно та компактно поєднуються земельна площа й садиба з виробничими, господарськими та житловими будівлями, технікою й інвентарем. Його призначення в перші 10-15 років формування - забезпечення родини продовольством, освоєння місцевих продовольчих ринків, формування середнього класу на селі. У вузькому розумінні фермерське господарство - це виробнича одиниця (підприємство) сільськогосподарського типу, метою діяльності якого є одержання прибутку та виконання соціальних функцій [3, с. 6], що обумовлює необхідність державної підтримки цієї форми господарювання. Але пропозиції дослідників щодо удосконалення державної підтримки підприємств малого бізнесу переважно стосуються встановлення квот [6, с. 14], ліквідації диспаритету цін, удосконалення механізму ціноутворення, встановлення цін державної підтримки [7, с. 14] тощо. Разом з цим, відсутня комплексна оцінка сучасної державної підтримки фермерських господарств як суб'єктів малого бізнесу у контексті їх ролі у вирішенні соціально-економічних проблем на селі, яка визначається особливостями фермерських господарств. Ефективний розвиток фермерських господарств в сучасних трансформаційних умовах залежить від державного регулювання земельних відносин, підтримки у створенні виробничої бази, розміру землекористування, формування відповідної інфраструктури, спеціалізації та кооперації, послідовного курсу на формування середнього класу на селі.

Результати досліджень. Одним із перспективних напрямів створення конкурентного ринкового середовища є розвиток малого підприємництва, найбільш вагомою складовою якого в сільському господарстві є фермерські господарства. На даний час цілком очевидно, що успіх ринкових перетворень в аграрному секторі великою мірою визначатиметься тим, як вдасться реалізувати потенціал фермерства, котре розглядається як основа і один із варіантів відродження великотоварного сільськогосподарського виробництва. Фермерські господарства стали однією з визнаних і рівноправних форм господарювання на селі, яка базується на приватній власності. Саме вони, як свідчить світовий досвід, найбільш пристосовані до ринкових умов, тому що в них найбільш повно реалізуються інтереси виробника і споживача. На сучасному етапі аграрної реформи, визначеному як етап капіталізації аграрних підприємств, фермерство в Україні розвивається, не дивлячись на сукупність різних причин, які гальмують цей поступовий рух. Фермерські господарства країни виробляють приблизно 4 % загальнодержавного обсягу валової продукції та понад 10 % продукції сільськогосподарських підприємств у вартісному виразі (табл. 1). Економічна роль фермерських господарств Одеської області дещо більш вагома: це відповідно понад 6 % валової продукції сільського господарства області та приблизно 15 % продукції сільськогосподарських підприємств.

Окремі фермерські господарства (ФГ) як суб'єкти малого бізнесу, здійснюють вагомий внесок в економічний та соціальний розвиток сільських районів. Так, у ФГ "Андреев І.І.", що функціонує в Ізмайльському районі Одеської області, за останні три роки площа землекористування зросла з 600 до 1082 га сільськогосподарських угідь. При наявності 16 робітників основного виробництва підприємство обробляє 2 % площі сільськогосподарських угідь району, тут сконцентровано 25 % насінницьких посівів пшениці та ячменю першої репродукції, понад 10 % площ виноградників, 30 % насінницьких посівів люцерни, розміщених

в районі.

Таблиця 1. *Питома вага фермерських господарств у виробництві валової продукції сільського господарства України та Одеської області**

Показники	2001 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 - 2007 рр. в серед- ньому
Валова продукція сільського госпо- дарства, млн. грн.**:					
всього по Україні	85796	92586	94895	88769	92083
у тому числі:					
-сільськогосподарські підприємства	31881	33803	37008	35440	35417
- фермерські господарства	2342	3425	4097	3477	3666
Фермерські господарства до:					
- загальнодержавного виробництва, %	2,7	3,7	4,3	3,9	4,0
- до виробництва по сільськогоспо- дарських підприємствах, %	7,3	10,1	11,1	9,8	10,4
Валова продукція сільського госпо- дарства**, млн. грн.:					
всього по області	4639,6	4472,4	4667,5	2902,2	4014,0
у тому числі:					
- сільськогосподарські підприємства	1657,0	1825,2	2044,4	1250,1	1706,6
- фермерські господарства	70,3	277,9	323,9	161,8	254,5
Фермерські господарства до:					
-загальнообласного виробництва, %	1,5	6,2	6,9	5,6	6,3
- виробництва по сільськогосподар- ських підприємствах, %	4,2	15,2	15,8	12,9	14,9

*розраховано за даними Статистичних щорічників України та Одеської області [8, 9]

**у порівнянних цінах 2005р.

Однак спостерігається низька ефективність діяльності значної кількості фермерських господарств, уповільнення темпів зростання їх кількості, чисельності зайнятих в них робітників, що свідчить про недостатність і недосконалість нормативно-правової бази розвитку фермерства, яка має бути першоосновою його формування та розвитку. Так, першочерговим має стати питання створення відповідної правової бази, яка стимулювала би підприємницьку активність та добросовісну конкуренцію. На даний час правове регулювання фермерства здійснюється численними нормативно-правовими актами як загального, так і спеціального характеру [10-13].

Механізм державного регулювання економічних відносин в аграрному секторі економіки відносно фермерських господарств має передбачати системний підхід до реалізації наступних заходів: досягнення паритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, за умови еквівалентності обміну між цими галузями; запровадження механізму кредитування, при якому сільськогосподарський товаровиробник міг би залучати достатні кредитні ресурси для своєї господарської діяльності на пільгових умовах. Це вимагає упорядкування відсоткових ставок за кредити, що надаються фермерам на виробничі потреби.

Механізм державної підтримки фермерських господарств закріплений законодавчо. Його регламентують статті 9 та 10 Закону України “Про фермерське господарство” в редакції від 08.09.2005 р. [10].

Відповідно до статті 9, новоствореним фермерським господарствам у пе-

ріод становлення (перші три роки після його створення, а в трудонедостатніх населених пунктах - п'ять років) та фермерським господарствам з відокремленими садибами надається допомога за рахунок державного і місцевого бюджетів, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств.

Кабінет Міністрів України щорічно в проекті Державного бюджету України передбачає кошти на підтримку фермерських господарств. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щорічно передбачають ці кошти в проектах місцевих бюджетів.

Порядок використання коштів Державного бюджету України для надання підтримки новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Згідно статті 10, функції з реалізації державної політики щодо підтримки фермерських господарств виконує Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Використання коштів фонду підтримки фермерів визначає стаття 11, відповідно якої кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств надаються новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами на безповоротній основі, а іншим фермерським господарствам підтримка надається тільки на поворотній основі, а також – спрямовується на забезпечення гарантій при кредитуванні банками фермерських господарств.

Новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами на безповоротній основі кошти надаються на такі цілі: відшкодування вартості розробки проектів відведення земельних ділянок для ведення фермерського господарства; відшкодування частини витрат, пов'язаних із сплатою відсотків за користування кредитами банків, та часткову компенсацію витрат на придбання першого трактора, комбайна, вантажного автомобіля, будівництво та реконструкцію тваринницьких приміщень, включаючи вартість проектно-кошторисних документів, пільгові умови кредитування, страхування фермерських господарств; підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів фермерських господарств у сільськогосподарських навчальних закладах; розширення досліджень з проблем організації і ведення виробництва у фермерських господарствах, видання рекомендацій з питань використання досягнень науково-технічного прогресу в діяльності фермерських господарств. На поворотній основі допомога надається для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції, на здійснення виробничої діяльності та інші передбачені статутом Українського державного фонду підтримки фермерських господарств цілі під гарантію повернення строком від трьох до п'яти років.

Надання фінансової підтримки фермерським господарствам здійснюється на основі наказу Міністерства аграрної політики України і Порядку та умов проведення конкурсу. Для організації роботи, пов'язаної з проведенням конкурсу, регіональні відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств утворюють комісії.

Для участі в конкурсі фермерське господарство – претендент подає на розгляд комісії пакет документів, серед яких установчі документи, бізнес-план із техніко-економічним обґрунтуванням доцільності виділення фінансової підтримки фермерському господарству із зазначенням графіка повернення коштів

та пропозиції фермерського господарства щодо способу забезпечення виконання зобов'язання.

Основними критеріями під час визначення переможців конкурсу є: забезпечення гарантій повернення коштів, одержаних на поворотній основі; ефективність і окупність інвестиційно-інноваційних проектів; створення додаткових робочих місць у сільській місцевості; спеціалізація на виробництві дефіцитних у регіоні окремих видів сільськогосподарської продукції.

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам, визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті Мінагрополітики для надання підтримки новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами, іншим фермерським господарствам через Український державний фонд підтримки фермерських господарств і його регіональні відділення.

Фінансова підтримка надається:

- новоствореним фермерським господарствам у період становлення (перші три роки після їх державної реєстрації, а в трудонедостатніх населених пунктах - п'ять років) та фермерським господарствам з відокремленими садибами на безповоротній основі за бюджетною програмою "Фінансова підтримка фермерських господарств" і на конкурсних засадах на поворотній основі за бюджетною програмою "Надання кредитів фермерським господарствам";

- іншим фермерським господарствам - лише на конкурсних засадах на поворотній основі за бюджетною програмою "Надання кредитів фермерським господарствам".

Фінансова підтримка на конкурсних засадах на поворотній основі надається у розмірі, що не перевищує 150 тис. гривень, із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів.

Протягом 2006-2007 рр., за даними Держкомстату України, в цілому по Укрдержфонду на одержання фінансової допомоги на поворотній основі була подана 1231 заява на загальну суму 54255,1 тис. грн., із яких задоволено 816 заяв на загальну суму 19 млн. грн.; на безповоротній основі - 1133 заяви на загальну суму 35038,6 тис. грн., із яких задоволено 979 заяв на суму 27684,5 тис. грн. Всього за рік фінансовою допомогою скористалися 1795 фермерських господарств [8].

За період з 2006 по 2008 р. Одеським відділенням Українського державного фонду підтримки фермерських господарств надано фінансову допомогу на поворотній та безповоротній основах 273 фермерським господарствам області (табл. 2).

Надання кредитів фермерським господарствам за бюджетною програмою із загального та спеціального фондів державного бюджету, а також фінансова підтримка фермерів сприяли покращенню умов господарювання та підвищенню економічної ефективності функціонування малих підприємств, що на конкурсній основі одержали фінансову підтримку. Дієвість такої підтримки підтверджують показники обстежуваного малого підприємства ФГ «Андрєєв І.І.» (табл. 3).

Досягнутий рівень ефективності та одержана сума чистого прибутку дозволяють капіталізувати виробництво, що дасть можливість здійснити проект закладання виноградних насаджень. Восени 2005 року в господарстві висаджено 22,2 га класичних сортів винограду: Каберне, Совіньйон, Мерло. Для зміцнення

позиції господарства на даному ринку ухвалено рішення збільшення площі на 16,2 га (вартість проекту складає 1449 тис. грн.).

Таблиця 2. *Обсяги кредитування та державна фінансова підтримка фермерських господарств Одеської області**

Назва програми	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	Кількість ФГ, що отримали кредити та підтримку	Сума, тис. грн.	Кількість ФГ, що отримали кредити та підтримку	Сума, тис. грн.	Кількість ФГ, що отримали кредити та підтримку	Сума, тис. грн.
Програма КПКВ 280 1460 “Надання кредитів фермерським господарствам за бюджетною програмою” із загального фонду держ-бюджету	21	887,5	33	1664,0	57	7385,0
Програма КПКВ 280 1460 “Надання кредитів фермерським господарствам за бюджетною програмою” із спеціального фонду держ-бюджету	10	337,0	9	416,0	5	420,0
Програма КПКВ 280 1230 “Фінансова підтримка фермерських господарств” із загального фонду держ-бюджету	41	3052,0	49	2297,0	48	4899,6

*За даними Одеського відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств

Таблиця 3. *Фінансові результати та економічна ефективність діяльності ФГ «Андрєєв І.І.» Ізмаїльського району Одеської області*

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. до 2006 р., коефіцієнт зростання
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн.	712,0	998,0	2700,6	3,8
Чистий прибуток, тис. грн.	234,0	565,0	1917,1	8,2
З розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.				
- чистого доходу (виручки)	118,6	129,9	249,5	2,1
- чистого прибутку	39,0	73,5	177,1	4,5
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,69	1,23	1,52	2,2
З розрахунку на 1 робітника, тис. грн.:				
- чистого доходу (виручки)	44,5	62,4	168,8	3,8
- чистого прибутку	14,6	35,3	119,8	8,2
Норма прибутку, %	16,4	43,0	81,2	x
Рівень рентабельності виробництва, %	37,7	92,8	113,8	x
Рівень рентабельності продажу, %	27,4	47,2	59,2	x

Освоєння проекту передбачає залучення кредиту на закупівлю саджанців інтенсивних сортів (Програма КПКВ 280 1460) на суму 247 тис. грн. (17,13 % від загальної вартості проекту) та використання власного капіталу на суму 1194,84 тис. грн. (82,67 %). Розмір очікуваного щорічного прибутку даного проекту становить 245 тис. грн., що обумовлює термін його окупності, який становить 6 років.

Незважаючи на окремі оптимістичні приклади, на даний час фермерські господарства стикаються з багатьма проблемами функціонування в ринковому середовищі. Становлення фермерських господарств в умовах відкритого конкурентного середовища вимагатиме адекватної ринковим вимогам системи державного регулювання сільського господарства, створення умов для фінансової самодостатності фермерів. Надходження і використання коштів Укрдержфонду підтримки фермерських господарств не дають суттєвої допомоги всім господарствам, які її потребують. Тому основним завданням держави в забезпеченні стабільної конкурентоспроможності фермерських господарств є регулювання земельних відносин, розробка відповідних заходів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату та механізмів кредитування фермерів. Зокрема, для організації ефективного виробництва селяни потребують знань з аграрного менеджменту та маркетингу, передових технологій, бухгалтерського обліку й податків, юридичних питань тощо. Їх попит на ці знання та потреби в інших послугах зумовили виникнення ініціативи щодо запровадження дорадчої діяльності в Україні.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити пріоритети розвитку фермерських господарств для забезпечення передумов підвищення ефективності їх функціонування в досліджуваному регіоні, а саме: послідовна інтенсифікація та концентрація виробництва, чого найпростіше досягти через розвиток інтеграційних та кооперативних процесів; підвищення рівня інвестиційної та інноваційної діяльності, при цьому серед перспективних форм реалізації цього завдання слід виділити лізинг та специфічні форми кредитування; вирішення проблеми перекваліфікації та надання інформаційних послуг для голів фермерських господарств.

Розвиток дрібного сільськогосподарського виробництва у зв'язку з реформуванням земельних відносин вимагає розробки кредитного механізму для фінансового забезпечення аграрних формувань. Асоціація фермерських господарств регіону має сприяти активізації інвестиційної та фінансової діяльності ефективно функціонуючих підприємств, ініціювати залучення до фонду кредитної підтримки малих аграрних підприємств власних коштів тих господарств, які пройшли етап становлення і досягли високого рівня прибутковості. Вимагає з боку держави завершення реформування податкової системи, яка щодо аграрних підприємств має бути диференційованою відповідно до результатів діяльності підприємств. При цьому частина підприємств може протягом певного періоду залишитися платником фіксованого сільськогосподарського податку, а високо-рентабельні підприємства можуть стати платниками податку на прибуток, ставки якого мають бути диференційованими відповідно досягнутої норми прибутку на авансований капітал.

Спираючись на реалії господарювання більшості фермерських господарств встановлено, що однією з основних організаційних форм діяльності, а також важливим напрямком забезпечення їх конкурентоспроможності має стати

сільськогосподарська кооперація. Тому посилюється актуальність розробки організаційно-економічних основ побудови сучасних кооперативних формувань, насамперед, обґрунтування їх спеціалізації, що вимагає подальших досліджень у цьому напрямку.

Однією з суттєвих форм державної підтримки фермерства може стати державне замовлення на виробництво сільськогосподарської продукції за заставними або іншими гарантованими цінами збуту. Потребують розробки державна та регіональна програми підтримки малих аграрних підприємств, в яких було б конкретизовано напрями, строки та обсяги державної підтримки фермерів. Окремою статтею підтримки малих аграрних підприємств має стати вирішення проблеми зберігання продукції рослинництва, оскільки переважна більшість фермерських господарств започатковує діяльність з виробництва зерна, соняшника та інших зернових і технічних культур. Відсутність можливості зберігання і доробки продукції змушує господарства реалізовувати продукцію одразу після збирання в період, коли спостерігаються найнижчі ціни маркетингового року. Надання цільової фінансової підтримки на розбудову відповідної інфраструктури та використання її на кооперативній основі дозволить вирішити в певній мірі проблему цін на продукцію малих аграрних підприємств. Назріла потреба в розробці прогнозу розвитку фермерства на близьку та довгострокову перспективу з урахуванням змін у законодавстві та в економічній ситуації, що дозволить розробити стратегію державної підтримки малих підприємств аграрного сектору та підвищити її дієвість.

Література

1. Мармуль Л.О. Умови, закономірності і тенденції розвитку фермерських господарств / Л.О. Мармуль, С.В. Скрипник // Зб. наук. праць Луганського нац. аграр. ун-ту, серія "Економічні науки". - № 37 (49).- Луганськ, ЛНАУ. - 2004. - С. 222-226
2. Матусова О.М. Розвиток малого підприємництва на селі в сучасних умовах / О.М. Матусова // Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Рукопис. – Харків. – 2008.- 20 с.
3. Скрипник С.В. Підвищення економічної ефективності і перспективи розвитку фермерських господарств регіону / С.В. Скрипник // Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Рукопис. – Миколаїв. – 2006. - 20 с.
4. Бебко О.М. Державна підтримка розвитку малого підприємництва / О.М. Бебко // Матеріали Міжнар. науково - практ. конф. ["Актуальні проблеми управління розвитком об'єктів і процесів ринкової економіки", Запоріжжя, 5 – 6 жовт.2006р.)/ М-во освіти і науки України, Гуманіт. ун-т "ЗІДМУ".- Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2006. – Т.1. - С. 166 – 167
5. Погуляйко М.В. Государственная поддержка сельскохозяйственных производителей через ценовой механизм / М.В. Погуляйко // Зб. наук. праць Луганського нац. аграр. ун-ту, серія "Економічні науки". - № 60 (83).- Луганськ, ЛНАУ. - 2006. - С. 133-136
6. Погуляйко М.В. Аграрні підприємства в трансформаційних умовах державного регулювання АПК / М.В. Погуляйко. - автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Рукопис. – Луганськ. – 2007.- 20 с.
7. Засторожніков А.Г. Розвиток виробничо-господарської діяльності фермерських господарств в ринкових умовах / А.Г. Засторожніков. - автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.–Рукопис.–Симферополь. – 2009.- 20 с.
8. Статистичний щорічник України за 2007 р. // Державний комітет статистики України, 2008. С.146-190
9. Статистичний щорічник Одеської області за 2007 р. // Головне управління статистики в Одеській області, 2008. С.106-140

10. Закон України «Про фермерське господарство» // від 19.06.2003 № 973-IV) в редакції від 08.09.2005 р : [http:// zakon. rada. gov. ua](http://zakon.rada.gov.ua)

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 25. 08. 2004 року №1102 (зі змінами та доповненнями): [http:// zakon. rada.gov. ua](http://zakon.rada.gov.ua)

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2004 р. N 959 (зі змінами та доповненнями): [http:// zakon. rada. gov. ua](http://zakon.rada.gov.ua)

13. Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для надання підтримки фермерським господарствам” від 25 серпня 2004 р. №1102. Київ. – (із змінами і доповненнями №349 від 11.03.2007, №113 від 27.02.2008) : [http:// zakon. rada. gov. ua/](http://zakon.rada.gov.ua/)

Бахчиванжи Л.А. Механизм государственной поддержки малых предприятий в трансформационных условиях развития аграрного сектора

Аннотация. Анализируется роль малых предприятий аграрного бизнеса в экономике аграрного сектора, эффективность деятельности фермерского хозяйства. Рассматривается современный механизм государственной поддержки фермерских хозяйств (финансовая поддержка и кредитование), его действенность и приоритетные направления совершенствования.

Ключевые слова: малые предприятия, аграрный бизнес, государственная поддержка, кредитование, финансовая піддержка.

Bakhchivanzhi L.A. The small enterprises goverment support mechanism under agroindustrial sector transformativ conditions development

Summary. The small agrarian enterprises efficiency is analyzed. The modern small enterprises goverment support mechanism under agroindustrial sector transformativ conditions development and its improvement directions are considered.

Keywords: small enterprises, agrarian business, goverment support, crediting, financial support.